

6. Kolpacheva, E. Period 1. 1900–1907. Fashion history and fashion design. URL: <http://fashionlib.ru/books/item/f00/s00/z0000006/st003.shtml> (date of appeal: 02/17/2014).
7. Ozhegov, S. (1997). *Slovar russkogo yazyka* [The dictionary of the Russian language], Moscow. (in Russian).
8. Orlenko, L. (1996). *Terminologicheskii slovar odezhdy* [The terminological dictionary of clothing], Moscow. (in Russian).
9. Saponi, M. (2010). *Roza Bertin: Kutyur'e Marii-Antuanetty* [Rosa Bertin: The Couturier of Maria Antoinette], translated from English. under ed. of A. Bryandinskaya, Moscow. (in Russian).
10. Satarova, E. (2010). Multimedia space of glamor. *Vestnik KGU im N. A. Nekrasova* [Herald of N. Nekrasov KGU], no. 1, pp. 223–226. (in Russian).
11. Steele, V. and Park, J. (2011). *Gotika. Mrachnyy glamur* [Gothic. Gloomy glamour], Transl. from English: K. Shcherbino, Moscow. (in Russian).
12. White, N. and Griffiths, I. (2008). *Fashion-biznes: teoriya, praktika, fenomen* [The Fashion Business: Theory, Practice, Image], Transl. from English A. Poplavskaya, scientific editor A. Popova, Minsk. (in Russian).
13. Basinger, J. (1994). *A Womans View: How Hollywood Spoke to Women 1930–1960*. London. (in English).
14. Falluel, F. (1987). Indispensable accessories. XVI-XX century. *Costume & Custom: March 16 – June 15, 1987, Catalogue redige par Jean Cuisenier. Paris: Edition de la Reunion des Musees Nationaux* [Catalog written by Jean Cuisenier. Paris: Edition of the Reunion of the National Museums], pp. 162–164 p. (in French).
15. Skott, C. (1999). *The Spoken Image: Photography and Language*, London. (in English).

УДК 7.036:047/041.7

DOI: <https://doi.org/10.25128/2411-3271.19.2.24>

Анатолій Жук

<https://orcid.org/0000-0002-7141-5102>

аспірант

Львівська національна академія мистецтв

1604102018@ukr.net

СТАН ТА ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ПЛЕНЕРНОГО РУХУ В УКРАЇНІ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ

У статті розглянуто сучасний стан та особливості розвитку плерного руху в Україні. Класифіковано плерний рух і на конкретних прикладах проаналізовано особливості його розвитку в Україні. Доведено, що зростання плерного руху формує характерне для нашої країни художнє і мистецьке середовище. Пленери структуровані за своїми типами й завданнями. Останнє десятиліття виявляє тенденцію щодо уведення їх як інтегральної частини культурно-мистецьких заходів різного рівня, де пленери відіграють роль мистецької компоненти. Також, пленери активізують виставкову діяльність і сприяють комерціалізації результатів художньої творчості.

Ключові слова: плер, сучасний плерний рух в Україні, культурно-мистецькі заходи.

Анатолій Жук

аспірант

Львовская национальная академия искусств

СОСТОЯНИЕ И ОСОБЕННОСТИ РАЗВИТИЯ ПЛЕНЭРНОГО ДВИЖЕНИЯ В УКРАИНЕ НА СОВРЕМЕННОМ ЭТАПЕ

В статье рассмотрены современное состояние и особенности развития пленэрного движения в Украине. Классифицировано пленэрное движение и на конкретных примерах проанализированы особенности его развития в Украине. Доказано, что рост пленэрного движения формирует характерную для нашей страны художественную среду. Пленэры структурированы по своим типам и задачам. Последнее десятилетие обнаруживает тенденцию введения их как интегральной части культурных мероприятий различного уровня, где пленэры играют роль художественной компоненты. Также, пленэры активизируют выставочную деятельность и способствуют коммерциализации результатов художественного творчества.

Ключевые слова: пленэр, современный пленэрная движение в Украине, культурно-художественные мероприятия.

Anatolii Zhuk
Postgraduate Student
Lviv National Academy of Arts

STATE AND FEATURES OF THE PLEIN AIR PAINTING MOVEMENT DEVELOPMENT IN UKRAINE AT THE CURRENT STAGE

The aim of the article is to discuss the current stage and features of the development of the plein-air movement in Ukraine. Open air is an integral part of contemporary fine arts. Their role lies in the very nature of artistic creativity. Formation of spatial representations, construction of the scheme of the compositional structure of the work of art, understanding of its logic are closely connected with the ability of artistic modeling of the world, the presence of advanced artistic imagination in combination with holistic perception of nature. From this point of view, plein air is widely used both for educational purposes to develop the spatial skills and creative style of young artists, as well as for the creative expression of recognized artists.

The collective nature of plein air promotes close creative communication between representatives of different art schools, provoking the process of mixing and mutually influencing the achievements and achievements of both art schools and artistic fields. In Ukraine, plein airs became a striking feature of artistic life at the turn of the 2010s, which makes it possible to consider them as a feature of the national school of painting formed in the present day. The author classifies the plein-air movement by its types and analyzes the specifics of its development in Ukraine using concrete examples.

The following types of plein-airs are distinguished. The first type of plein air is to include traditional plein airs, which have the meaning of an artistic event and focus on creative experimentation. An example of this type of plein air is the sculptural plein air movement in Vinnytsia region. The second type includes traditional plein airs, which are related to the event of a wider cultural context, and which they should complement. In particular, the plein air that takes place within the framework of the traditional Mamay-fest historical and cultural festival in Kamianske. The next, third, type of plein air is organized on the basis of historical and cultural complexes. This complex is Stavchansky estate, located in the Radomyshl district of Zhytomyr region. We refer international plein air to the fourth type. Such is the creative trip of Ukrainian artists to Italy, which took place within the framework of the international plenary project "GENIUS LOCI". The wide involvement of Italian motifs in painting and their creative comprehension by Ukrainian artists was the essential result of the plein air. Plein airs that pursue the goal of promoting the commercialization of artistic results, we refer to the fifth type of plein air. Finally, we can refer to the sixth type of plein airs as regional art events, such as the Sumy Spring All-Ukrainian Art Plein Air, held in April 2019 in Sumy Region.

Thus, we can state the growth of the plein air movement in Ukraine, which forms the country's artistic and artistic environment. Plein airs are structured according to their types and tasks. The last

decade has tended to include them as an integral part of cultural and artistic events of various levels, where plein airs play the role of their artistic component. This has a number of consequences. These include the activation of mutual communication between artists; popularization of painting in society; promoting the creation of artistic traditions or traditions specific to different art schools and regions of the country.

In some cases, plein-airs can be used as a component for the formation (or restoration) of artistic and cultural-historical complexes. Also, plein-airs intensify exhibition activities and contribute to the commercialization of the results of artistic creation.

Keywords: *plein-air, modern plein-air movement in Ukraine, cultural and artistic events.*

Пленери є інтегральною частиною сучасного образотворчого мистецтва. Їх роль закладена у самій природі художньої творчості. Формування просторових уявлень, побудова схеми композиційної будови художнього твору, розуміння його логіки тісно пов'язані зі здатністю художнього моделювання світу, наявністю розвиненої художньої уяви у поєднанні з цілісним сприйняттям природи. Враховуючи це, пленер широко використовують як із освітньою метою для вироблення просторових навичок та творчого стилю молодих художників, так і для творчого самовиразу визнаних митців. Відомо, що великої увагу пленерам приділяли такі художники як, О. Саврасов та представники його школи, серед яких майстер пейзажу І. Левітан та ін. Пленери позначилися на стилі роботи українських митців М. Глушенка, А. Гавдзинського, В. Литвиненка.

У цілому, пленери визначають як особливий спосіб організації творчості художників, де утворюється самотня атмосфера, що сприяє творчому самовияву і розвитку. Умови праці на природі мають особливості, які позначаються на творенні етюду – від великої кількості природного світла до дії самої природи або природного середовища. Просторові плани пленеру значно відрізняють його від умов майстерні. Відповідно, вибір природи та пошук сюжету, співзвучного настрою художника, теж є неабияким завданням, яке розвиває творчу компетенцію митця. Отже, пленер найчастіше розглядають як складову художньої освіти і творчого становлення. Втім, у сучасних умовах його значення цим не вичерпується.

Коллективний характер пленерів сприяє тісному творчому спілкуванню представників різних художніх шкіл, провокуючи “стрімкий процес змішування і взаємовпливу здобутків і напрацювань як художніх шкіл, так і мистецьких напрямків: від звичайного реалізму, європейського імпресіонізму, експресіонізму, постімпресіонізму, символізму й постмодернізму до сучасних авангардних пошуків, від ліричного “пейзажу настрою” до епічного його трактування, декоративних стилізацій, умовного характеру композицій, а також трактування, навіяного особливостями національного світосприйняття і народним примітивом” [17, с. 142]. В Україні пленери стали яскравою ознакою художнього життя ще на переломі 2010-х рр., що дає змогу розглядати їх як сформовану в умовах сучасності особливість національної школи живопису.

Пленерні події широко висвітлює мистецька преса. Зокрема, низку тематичних матеріалів, що стосуються пленерного руху останніх років опубліковано у журналах “Образотворче мистецтво” [15] та “Антиквар” [7].

Відомі спеціальні дослідження щодо окремих аспектів розвитку сучасного пленерного руху в Україні. У дисертаціях А. Носенко [8] та Н. Бондарчук [2] розглянуто теперішні пленерні традиції в художників Одеси та Криму. О. Чурсін досліджує вітчизняний пленерний рух, систематизуючи дані щодо пленерних заходів, митців та художніх об'єднань, які беруть у ньому участь [16; 17]. У цілому, є необхідність у теоретичних узагальненнях щодо місця пленерного руху в сучасному українському мистецтві та щодо визначення тенденцій його сучасного розвитку.

Мета статті – охарактеризувати тенденції та перспективи розвитку сучасного пленерного руху в Україні.

Як помітне мистецьке явище пленерний рух в Україні поширюється з кінця 1980-х–1990-х рр., коли було сформовано сучасну традицію. Прикладом є Седнівські пленери, які організовували в Будинку творчості та відпочинку Художнього фонду Української РСР

“Седнів” на р. Снов на Чернігівщині під проводом художника Т. Сільваши і мистецтвознавця О. Соловійова. У той час побутувала традиція проведення пленерів, яка мала типово радянський характер і тривала від часу “відлиги”. Т. Сільваши та О. Соловійов ініціювали залучення до пленерів молодих перспективних художників, де організували їх ознайомлення зі сучасними тенденціями у розвитку світового мистецтва, проводили анкетування та мистецтвознавчі дослідження. Фактично у ході першого пленеру було створено середовище нового покоління художників, передумовою чого стала можливість вільного обговорення та об’єктивної критики власних творів, що контрастувало з догматизованою і ретроградною традицією радянської школи академічного живопису. За підсумками першого пленеру в Седніві, який відбувся у 1988 році, в Києві було влаштовано виставку “Седнів 88” [18]. Схоже значення мали Міжгірські пленери на Закарпатті, пленер “Імпреза” в Івано-Франківську, проекти “Погляд” у Києві, “Хутори” в Тернополі [17].

Під час активізації пленерного руху в 1990-ті рр., відбувалися великі пленери, що ставали подією мистецького життя загальнонаціонального масштабу. Деякі з них набували форми регулярних, традиційних заходів. До таких належать, зокрема, Немирівський пленер (1995 р.), Львівський пленер (1997 р.), Мукачівський пленер (1998 р.), Севастопольський пленер (1998 р.), Болехівський пленер (1999 р.), Міжнародний Репінський пленер у Чугуєві (2000 р.), Міжнародний пленер “Хортиця крізь віки” (2006 р.). Справжня чисельність пленерів набагато більша. Дані, що зібрав автор, дають змогу згадати більше 80 пленерів, які відбувалися протягом 2000–2019 років. Така велика кількість пленерів, відмінних за місцями та організаційними формами проведення, тематикою, мистецькими напрямами своїх учасників, створює потребу в їх аналізі та класифікації.

Скульптурний пленерний рух на Вінничині

До першого типу пленерів пропонуємо віднести традиційні пленери, які мають значення мистецької події і зосереджені на творчому експерименті. Прикладом цього типу пленерів є скульптурний пленерний рух на Вінничині. Його визначальною метою була спроба відродити традиції народного каменярства, поширені на Поділлі. За даними, що наводить А. Троценко, започаткувала рух у 1985 р. екологічна експедиція на р. Дністер, яку організував С. Кокряцький. Експериментальний пленер малих форм відбувся на території садиби Альошкіних у с. Букатинка Вінницької обл., участь у ньому взяли чотири художники – О. Кривий, Т. Абдулліна, Л. Альошкін та О. Альошкін. За три дні вони мали втілити портретну композицію заввишки до 50 см із пісковика. Мистецький експеримент набув характеру скульптурного симпозіуму. Крім індивідуальних робіт, було створено спільну скульптуру “Знак”. Ці пленери проводили регулярно в другій половині 1980-х рр. із тимчасовим спадом активності на початку 1990-х. Із 1998 р. пленери продовжують відбуватися у більших масштабах із залученням студентів Київської академії мистецтв, Вижницького коледжу прикладного мистецтва, молодих художників зі Львова. У 2010-ті рр. твори митців використовують для створення композицій, якими збагачують культурний ландшафт Вінничини. Це, зокрема, створені скульптури козаків на місцях в’їздів у села на “Козацькому шляху”; постаті гайдамаків, встановлені в Одеській області; стовпи-обереги у вигляді казкових звірів для мосту через річку Бушанку. Пленери-симпозіуми стали тематичними. Їх темами були слов’янська міфологія, музика М. Леонтовича та ін. А пленер, який відбувся 10–23 вересня 2018 р., присвятили ідеї створення меморіалу “Воїни світла” як місця пам’яті воїнів України усіх її історичних епох [12, 123–128].

Мамай-Фест

До другого типу ми відносимо традиційні пленери, які пов’язані з подією ширшого культурного контексту, і яку вони мають доповнювати. Зокрема, такий характер мають пленери, що відбуваються у рамках традиційного історико-культурологічного фестивалю “Мамай-fest” у м. Кам’янському. Фестиваль був започаткований у 2008 р. в Музеї історії Кам’янського (Дніпродзержинськ, до повернення історичної назви). Нині це дійство має свою історію, традиції, здобутки та особливості. “Мамай-fest” популяризує історико-культурну спадщину українського народу. Його події, відповідно до концепції фестивалю, відбуваються у трьох естетичних вимірах: мистецькі твори та музейні предмети, музика і співана поезія

(кобзарство) та кіномистецтво. Простір фестивалю також формується концептуально – за принципом сакрального кола. Вже у програмі першого з фестивалів, “Мамай-fest-2008”, була художня виставка, основу якої становили твори наївного народного малярства, але були широко представлені і різножанрові твори сучасних художників Придніпров’я. Виставка охоплювала не лише живопис, а й графіку, скульптуру, декоративно-прикладне мистецтво з образом Мамаєв як тематичним центром [6]. Згодом пленер було інтегровано в дану концепцію. У рамках фестивалю подій 2011 р. проведено пленер “Вольності Запорозькі. Пам’ять Землі”, виставку “Пам’яті В. Наконечного” та симпозіум “Історія України в сучасному образотворчому мистецтві” [3]. Центром уваги VII фестивалю, який відбувся 6–8 червня 2014 року, став проект “Мамай єднає Україну”. В програмі фестивалю 2016 р. були пленер з образотворчого мистецтва “Земля Мамаїв” та колективна художня виставка “Мамай у просторі й часі”. На фестивалі 2017 р. представлено роботи пленеру “Пам’ять землі”. Відбувся він перед фестивалю подіями й участь у ньому взяли художники-репрезентанти різних регіонів України [5]. Місцем пленеру стали природні краєвиди та міські ландшафти Кам’янського. Учасники пленеру отримали почесні дипломи і пам’ятні подарунки [9].

Мистецький маєток “Ставки”

Наступним, третім типом пленерів є такі, що їх організують на базі історико-культурних комплексів. Таким комплексом є Ставчанський маєток у Радомишльському районі Житомирської області. Його центром є палац Дуніних-Вонсовичів, який після реставраційних робіт має бути основою музейно-паркового комплексу “Мистецький маєток “Ставки”. Близькість Києва робить проект перспективним культурним та освітнім центром і об’єктом туризму. В рамках проекту при садибі було створено арт-резиденцію для сезонних пленерів, які є інтегрованою частиною концепції розвитку так званого “Мистецького маєтку”. Відвідувачами першої звітної виставки, проведеної після пілотного пленеру 2015 року, стали більш як 700 місцевих жителів. Постійним куратором пленеру є М. Сухоли́т, який залучив до участі митця М. Гуйду та представників його школи живопису – В. Монсевич, Д. Тарасенка, Р. Дудченка, А. Зорко, Сунь Ке, графіка К. Рейду. За висловом М. Сухоли́та, завдання пленеру полягало у тому, щоб “в умовах колективного навчання, активної творчої взаємодії і змагання у вирішенні тих чи інших професійних завдань проявляла індивідуальність художника, формувалася його авторська манера” [4]. Пленер тривав 15 днів, що означало можливості для тісної творчої взаємодії учасників. У осінньому сезоні пленеру брав участь відомий художник-абстракціоніст П. Лебединець. Звітна виставка налічувала 115 робіт [4].

Музей Стравинського

Схожий характер мають пленери на базі музею І. Стравинського в Устилузі. Даний пленер є міжнародним проектом, який поєднує роботи на Волині з роботами у Кракові. Тематика пленеру – сакральне малярство.

Genius Loci

Міжнародні пленери ми відносимо до четвертого типу. Такою є творча поїздка українських художників до Італії, що відбувалася у рамках Міжнародного пленерного проекту “GENIUS LOCI”, який організувала галерея “КалитаАртКлуб” у партнерстві з Т. Швед-Безкоровайною і за підтримки Посольства України в Італії, Київського національного музею російського мистецтва, Асоціації Тоніно Гуерри в Пеннабіллі та місцевої муніципальної влади. Участь у пленері брали митці К. Косьяненко, О. Придувалова, Д. Шаршидзе, О. Аполлонов, Д. Саражин і В. Саражин (Калайчі). Захід було проведено з нагоди 95-річчя від дня народження видатного італійського художника, поета і кінорежисера Тоніно Гуерри. Програма пленеру передбачала відвідування пам’ятних та художньо значимих місць. Окрім будинку Тоніно Гуерри, учасники пленеру відвідали місто Урбіно, фортецю Сан Лео, мали змогу побачити кипарис св. Франциска Ассізького, спілкуватися з учнями та родичами Тоніно Гуерри. Виставка пленерних робіт завершувала програму відвідувань, її було організовано просто неба у м. Фронтіно. Підсумкова виставка відбулася в Київському національному музеї російського мистецтва 22 грудня 2015 р. [7]. Широке залучення у живопис італійських мотивів та їх творче осмислення українськими митцями склало сутнісний результат пленеру.

Міжнародний пленер у Пажайслісі

Міжнародний був пленер у литовському м. Пажайслісі, в якому брали участь українські художники. Пленер мав історико-культурний аспект – українці одержали змогу не лише ознайомитися з литовською культурною спадщиною, а й дослідити її спільні, українсько-литовські аспекти. Події пленеру започаткували культурний діалог, формою якого був і творчий звіт художників з Литви в Національній академії мистецтв України [15, с. 4].

Міжнародний пленер “Максим” у Славську

Міжнародний пленер “Максим” започаткований у м. Славську в українських Карпатах. Його проведення було безпосередньою спробою створити осередок художнього життя й започаткувати регулярну пленерну традицію, результати якої могли би бути комерціалізованими. Перший пленер відбувся восени 2007 року. Він проходив під патронатом Львівської національної академії мистецтв. Другий пленер був удосконалений організаційно та проведений у “Приватній оселі родини Ареф’євих”. Він став культурною подією регіонального значення. Участь у ньому брали 38 художників з міст України, Мінська та Москви. Виставку робіт учасників пленеру проводили в Артгалереї “Максим”. До 2013 р. відбулися вісім пленерів [11]. Пленер був заявлений як такий, що мав міжнародний характер, утім, його організована та комерціалізована компонента дає змогу віднести цей пленер до окремого, п’ятого, типу пленерів.

Сумська весна

Зрештою, до шостого типу пленерів ми можемо віднести регіональні мистецькі заходи, такі, як Всеукраїнський мистецький пленер “Сумська весна”, який відбувся у квітні 2019 р. на Сумщині з ініціативи відомого художника Ігоря Василевського, Сумської обласної організації Національної спілки художників України і за підтримки депутата Сумської обласної ради Андрія Кисіля. Учасниками заходу стали художники зі Сум, Києва, Харкова й Закарпаття. Протягом двох тижнів митці вивчали краєвиди Путивля та створювали свої роботи. Задля підтримки молодих художників учасники пленера провели майстер-клас для учнів зразкової студії образотворчого мистецтва “Світ фарб” у Спадщанському лісі [1]. Такий самий характер мав скульптурний пленер у м. Бучі Київської області, який відбувся восени 2009 року в рамках урочистостей із нагоди 340-річчя міста [10].

Валківські барви

Характерним для пленерного руху на Харківщині був Міжнародний пленер “Валківські барви”, проведений восени 2012 р. Пленери на Валківщині проводили багато років, і з переростанням пленерного руху в масове явище було здійснено спробу започаткувати пленер на Валківщині як традиційний та міжнародний. Метою заходу була підтримка художників і сприяння культурному утвердженню міста Валки як європейського міста. У числі учасників пленеру були професійні митці з Харкова, інших міст України, а також Канади. У його організації поряд з міською владою міста брала участь Національна спілка художників України [14].

Дитячий пленер Чернігів

Цікавим прикладом пленерного руху став Дитячий пленер у м. Чернігові, що відбувся у 2010 р. і був приурочений до Дня міста. Організаційним центром та місцем проведення стала Чернігівська дитяча художня школа. Захід отримав назву III Міжрегіонального конкурсу-пленеру дитячого малюнка “Легенди і міфи Чернігова”. Участь у заході брали учні художніх шкіл із широкою географією, яка охоплювала Керч, Київ, Луцьк, Славутич, Харків. Задля витримання тематики пленеру його учасників ознайомили з історією міста, пов’язаною з ним міфологією, особливостями природи й архітектури, мистецькою традицією. Обстановка пленеру сприяла активному творчому спілкуванню [13]. Захід у Чугуєві, звісно, не єдиний приклад такого роду. Аналогічні дитячі пленери відбувалися у Львові, Луцьку й у Харкові, де вони є, як правило, частиною програм мистецьких фестивалів різного рівня.

Таким чином, можна констатувати зростання в Україні пленерного руху, який формує характерне для країни художнє і мистецьке середовище. Пленери є структуровані за своїми типами й завданнями. Останнє десятиліття виявляє тенденцію щодо уведення їх як інтегральної частини культурно-мистецьких заходів різного рівня, де пленери відіграють роль мистецької

компоненти. Це приводить до результатів. До них можна віднести активізацію взаємного спілкування художників; популяризацію живопису в суспільстві; сприяння творенню художньої традиції, чи традицій, характерних для різних мистецьких шкіл та регіонів країни. У багатьох випадках пленери включають як компоненту до формування (або відновлення) мистецьких і культурно-історичних комплексів. Також пленери активізують виставкову діяльність і сприяють комерціалізації результатів художньої творчості. Встановлення тенденцій розвитку сучасного пленерного мистецтва в Україні, яке відбувається у рамках широкого пленерного руху, потребує подальших досліджень.

ЛІТЕРАТУРА

1. Андрій Кисіль: “Сумська весна” відкрив цікаві сторінки історії, культури, краси нашого краю”. *Сумські новини*. URL: <http://sumypost.com/sumynews/suspilstvo/andrij-kysil-sumska-vesna-vidkryue-tsikavi-storinky-istoriyi-kultury-kрасy-nashogo-kraju/> (дата звернення: 17.10.2019).
2. Бондарчук Н. О. Пейзаж у живописі кримських художників ХХ ст. (традиції, стильова еволюція, тенденції розвитку): дис. ... канд. мистецтвознавства : 17.00.05 / Львів. нац. акад. мистецтв. Львів, 2017. 468 с.
3. Буланова Н. М. VII Всеукраїнський історико-культурологічний фестиваль “Мамай-фест”. URL: <http://prostir.museum.ua/post/32628> (дата звернення: 17. 10. 2019).
4. Живописные сезоны в Мистецькому мастку “Ставки”. *Антиквариат*. 2015. № 3–4 (89). С. 86–99.
5. Кам’ячан запрошують на ювілейний “Мамай-фест”. URL: http://kam.gov.ua/ua/news/pg/260517888783578_p13/print/page/. (дата звернення: 17. 10. 2019).
6. Мамай-Фест: Історико-культурний фестиваль. URL: <https://mamayfest.at.ua/> (дата звернення: 17. 10. 2019).
7. Міжнародний пленер Живописний пленер “GENIUS LOCI”. *Antikvar.2015*. URL: <https://antikvar.ua/genius-loci/> (дата звернення: 17. 10. 2019).
8. Носенко А. И. Пленэр в живописи Одессы второй половины ХХ – начала ХХІ века : дис... канд. искусствоведения: 17.00.05 / Южноукраинский гос. педагогический ун-т им. К. Д. Ушинского. Одесса, 2006. 198 с.
9. При дружній підтримці “ДНІПРОАЗОТ”. URL: <http://azot.com.ua/uk/media-center/378/>.(дата звернення: 17.10.2019).
10. Протас М. Бучанський скульптурний пленер (культурологічні нотатки) *Мистецтвознавство України*. 2009. Вип. 10. С. С. 204–210.
11. Славське: Туризм і дозвілля. URL: https://slavsko-maxim.com/plener_vesna4.html. (дата звернення: 17.10.2019).
12. Троценко Г. Пленерний рух у відродженні каменотесного мистецтва Вінниччини кінця ХХ – початку ХХІ ст. *Народознавчі Зошити*. 2019. № 1. С. 120–129.
13. У місті проходить III Міжрегіональний конкурс-пленер дитячого малюнка “Легенди і міфи Чернігова”. Офіційний веб портал Чернігівської міської ради. URL: <http://www.chernihiv-rada.gov.ua/news/view/3213>. (дата звернення: 17. 10. 2019).
14. У Харкові відкриється виставка живопису за підсумками Міжнародного Валківського пленеру. URL: <https://kharkivoda.gov.ua/news/63367> (дата звернення: 17. 10. 2019).
15. Федорук О. Ще далеко той берег. *Образотворче мистецтво*. 2019. № 2. С. 2–5.
16. Чурсін О. В. Сучасний пленерний рух в Україні в контексті розвитку пейзажного живопису (традиції, тенденції, образно-стильові особливості) : дис. ... канд. мистецтвознавства : 17.00.05 / Харків. держ. акад. дизайну і мистецтв. Харків, 2015. 225 с.
17. Чурсін О. В. Сучасні мистецькі пленери: особливості та тенденції розвитку. *Вісник Харківської державної академії дизайну і мистецтв. Мистецтвознавство. Архітектура*. Харків, 2013. № 2. С. 141–146.
18. Шиллер В. Седнівські пленери. *Korydor*. 2017. URL: <http://www.korydor.in.ua/ua/glossary/sednev-plenery.html> (дата звернення: 17. 10. 2019)

REFERENCES

1. Andrii Kysil: Sumy Spring will Open Interesting Pages of History, Culture, Beauty of our Region. Sumy News, available at: <http://sumypost.com/sumynews/suspilstvo/andrij-kysil-sumska-vesna-vidkryye-tsikavi-storinky-istoriyi-kultury-krasy-nashogo-krayu/> (access date 17.10.2019).
2. Bondarchuk, N. O. (2017). “Landscape in Painting of Crimean Artists of the 20th Century. (Traditions, Style Evolution, Development Trends)”, The dissertation of the candidate of Art Studies: 17.00.05, Lviv National Academy of Arts, Lviv, 468 p. (in Ukrainian).
3. Bulanova, N. M. (2019). VII All-Ukrainian Historical and Cultural Festival “Mamai-Fest”, available at: <http://prostir.museum/post/32628> (access date 17.10.2019).
4. Picturesque Seasons in the Stavky Artistic Estate. (2015). *Antikvariat* [Antiques], no. 3–4 (89), pp. 86–99. (in Russian).
5. The Residents of Kamianske are Invited to the Anniversary Mamai-Fest. (2019), available at: http://kam.gov.ua/en/news/pg/260517888783578_p13/print/page/. (access date 17.10.2019).
6. Mamai Fest: Historical and Cultural Festival. (2019), available at: <https://mamayfest.at.ua/> (retrieved: 17.10.2019).
7. International Plein Air Painting “GENIUS LOCI”. (2015). *Antikvar.* available at: <https://antikvar.ua/genius-loci/> (access date 17.10.2019).
8. Nosenko, A. I. (2006). “Plein Air in the Painting of Odesa of the Second Half of the 20th – Beginning of the 21st Century”, The dissertation of the candidate of Art Studies: 17.00.05, South Ukrainian K. D. Ushynsky State Pedagogical University, Odesa, 198 p. (in Ukrainian).
9. With the Friendly Support of DNIPROAZOT. (2019), available at: <http://azot.com.ua/en/media-center/378/>. (access date 17.10.2019).
10. Protas, M. (2009). Buchanian sculptural plein air (cultural notes). *Mystetstvoznavstvo Ukrainy* [Art Studies of Ukraine], no. 10. pp. 204–210. (in Ukrainian).
11. Slavske: Tourism and Leisure. (2019), available at: https://slavsko-maxim.com/plener_vesna4.html. (access date 17.10.2019).
12. Trotsenko, H. (2019). The Plein Air Movement in the Revival of Stonecutting Art of Vinnytsia Region at the End of the 20th – Beginning of 21st Centuries. *Narodoznavchi Zoshyty* [The Ethnology Notebooks], no. 1, pp. 120–129. (in Ukrainian).
13. The City Hosts the 3rd Interregional Competition – Plein Air of the Children’s Drawing “Legends and Myths of Chernihiv”. (2019). Official web-portal of the Chernihiv City Council, available at: <http://www.chernihiv-rada.gov.ua/news/view/3213>. (access date 17.10.2019).
14. Exhibition of Painting will Open in Kharkiv Following the Results of the International Valky Plein Air. (2019), available at: <https://kharkivoda.gov.ua/news/63367> (access date 17.10.2019).
15. Fedoruk, O. (2019). That Shore is Still Far, *Obrazotvorche Mystetstvo* [Fine Arts], no. 2, pp. 2–5. (in Ukrainian).
16. Chursin, O. V. (2015). “Modern Plein Air Movement in Ukraine in the Context of Landscape Painting Development (Traditions, Tendencies, Figurative and Stylistic Features)” The dissertation of the candidate of Art Studies: 17.00.05, Kharkiv State Academy of Design and Arts, Kharkiv, 225 p. (in Ukrainian).
17. Chursin, O. V. (2013). Modern Art Plein Air: Features and Tendencies of Development, *Visnyk Kharkivskoi derzhavnoi akademii dyzainu i mystetstv. Mystetstvoznavstvo. Arkhitektura* [Bulletin of the Kharkiv State Academy of Design and Arts. Art Studies. Architecture]. Kharkiv, no. 2, pp. 141–146.
18. Shyller, V. (2017). Sedniv Plein Air. Korydor, available at: <http://www.korydor.in.ua/en/glossary/sednev-plenery.html> (retrieved: 17.10.2019).